

РОЗВИТОК МЕТОДОЛОГІЇ І МЕТОДИКИ ПОДАТКОВОГО АУДИТУ

**Матеріали
міжнародної науково-практичної конференції
25–27 березня 2004 року**

СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ ПОДАТКОВОГО АУДИТУ

Організація та функціонування чіткої системи податкового контролю – один з основних напрямів державної податкової політики. Підвищення дієвості та ефективності податкового контролю, посилення його профілактичної спрямованості залежить від діяльності його структурного підрозділу – податкового аудиту.

Аудит – система досліджень у будь-якій сфері діяльності людей з метою її оптимізації відповідно до законодавчого й нормативно-правового регулювання у державі.

Податковий аудит як один із різновидів економічного аудиту досліджує податкові відносини у макро- та мікроекономіці держави. Так, *на макрорівні* податковий аудит досліджує джерела наповнення централізованих грошових фондів бюджету за рахунків податкових надходжень; блокує діяльність, що загрожує національній безпеці, демонополізує ринки та спрямована на попередження виробництва товарів і надання послуг, забороненого державою, забезпечує законні інтереси держави, суб'єктів підприємницької діяльності та суспільства в цілому. *На мікрорівні* податковий аудит передбачає дослідження діяльності окремих платників податків із питань правильності та своєчасності виконання ними податкових зобов'язань перед бюджетом, дотримання правил ведення обліку та податкової звітності, фінансової дисципліни, запобігання фіктивним фінансовим операціям та фактам відмивання „брудних” грошей і порушень податкового законодавства.

На сучасному етапі робота податкової служби України направлена на забезпечення платниками податків добровільного дотримання законодавства зі справляння платежів до бюджетів різних рівнів. Тобто податкова служба буде надавати кожному платнику таку увагу, яку він заслуговує. Така направлена орієнтація вже привела до створення інспекцій по роботі з великими платниками податків.

Головною метою податкового аудиту є підготовка висновку за діяльністю об'єкта оподаткування про правильність, своєчасність нарахування і сплати ним до бюджету податків і обов'язкових платежів.

Сутність податкового аудиту проявляється в його функціях (рис. 1).

Рис.1. Функції податкового аудиту

Контрольну функцію служба податкового аудиту виконує під час перевірки податкової звітності щодо правильності, адекватності та точності відображення операцій з об'єктами оподаткування, дотримання податкового законодавства, а також перевірку виконання раніше наданих рекомендацій.

Податковий аудит передбачає встановлення відповідності справляння платниками податків платежів із встановленими нормами (законами, Указами Президента затвердженими та узгодженими Міністерством юстиції). Одночасно податковий аудит передбачає вивчення стану організації платником податків бухгалтерського та податкового обліку зобов'язань перед бюджетом.

За результатами 2003 року, зібрано рекордна сума надходжень до Зведеного бюджету України. Загальними зусиллями всі контролюючі органи зібрали 72,8 млрд грн, у тому числі за рахунок податкових платежів 45,8 млрд грн, що на 12,8 % більше, ніж в минулому році, і майже в 1,5 раза більше, ніж у 2000 р.¹ Сума податкового боргу платників податків за 2003 р. склала 14,3 млрд грн, що, порівняно з 2001 роком, більше у 2,6 раза (6,3 млрд грн).

Аналітична функція служби податкового аудиту передбачає аналіз та експертну оцінку ефективності різних аспектів фінансово-господарської діяльності (оцінка фінансового стану, використання фінансових ресурсів, динаміка прибутку тощо) з метою виявлення можливих фактів приховування чи заниження об'єктів оподаткування при відсутності підстав. При цьому реалізація аналітичної функції має здійснюватися з використанням таких коефіцієнтів: податкової заборгованості, забезпечення подат-

кового боргу, поточної та абсолютної ліквідності та середнього періоду сплати податкової заборгованості.

Коефіцієнт податкової заборгованості обчислюється шляхом ділення податкового боргу на активи підприємства:

$$K_{п.з} = K_б / K_a$$

де $K_б$ – податковий борг підприємства за звітний період;

K_a – активи підприємства.

У випадку, якщо $K_{п.з} > 0,5$, то ризик сплати боргу зростає.

Потенціальні можливості платника податків своєчасно розраховуватися з бюджетом характеризуються *коефіцієнтом забезпечення податкового боргу*:

$$K_{з.п.б} = K_в / K_б,$$

де $K_в$ – власний капітал.

Якщо $K_{з.п.б} > 1$, то підприємство має можливість розраховуватися з бюджетом власними коштами.

Коефіцієнт поточної ліквідності обчислюється відношенням поточних активів і короткострокових зобов'язань:

$$K_{п.л} = K_{а.п} / K_{б.к.}$$

Якщо $K_{п.л} < 2$, то платоспроможність підприємства незначна і існує певний фінансовий ризик. При $K_{п.л} > 3 - 4$ може виникнути сумнів щодо ефективності використання поточних активів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частка поточних (короткострокових) зобов'язань може бути погашена негайно, розраховується як відношення величини коштів до величини поточних зобов'язань та визначається за ф. № 1 „Баланс”:

$$K_{а.л.} = \text{ряд. 230} + \text{ряд. 240} / \text{ряд. 620} + \text{ряд. 630}.$$

Оптимальне значення цього коефіцієнта має бути у межах від 0,25 до 0,3, тому що строки сплати зобов'язань не настають одночасно.

Середній період сплати податкової заборгованості визначається співвідношенням:

$$T_к = K_к D_к / M,$$

де $T_к$ – середній період оплати податкової заборгованості до бюджету, дні;

$K_к$ – податкова заборгованість підприємства;

$D_к$ – кількість календарних днів у звітному періоді, за який обчислюється показник (360, 90);

M – обсяг закупки виробничих запасів за звітний період.

При чому збільшення періоду оплати податкової заборгованості може виявитися наслідком різних причин: відсутності коштів, затягування оплати з метою використання кредиторської заборгованості як джерела фінансування тощо.

Інформаційна функція служби податкового аудиту полягає в максимальному використанні внутрішніх та зовнішніх джерел інформації, яка формує інтегрований образ діяльності платника податку.

До інформації з внутрішніх джерел належать: дані про платника – юридичну особу, відомості про його адресу, дату реєстрації, форму власності, рахунки в банках тощо; відомості про результати попередніх перевірок; пільговий режим підприємства; інформація про видані патенти, ліцензії; інформація про виручку, проведену через РРО; інформація про претензійно-позовну діяльність платника тощо.

До зовнішніх джерел належить інформація, отримана від органів Державної митної служби України, Державтоінспекції, Міністерства транспорту України (про значні партії перевезення продукції), Державного казначейства, Антимонопольного комітету, виконавчих органів місцевого самоврядування та ін.

Крім того, інформаційна функція служби податкового аудиту також полягає в інформуванні керівництва податкової служби та підприємства про результати проведеної перевірки: порушення податкового та валютного законодавства, неекономного та нерационального використання коштів, порушення законності операцій, пов'язаних з одержанням доходів і здійсненням розрахунків із бюджетом. Висновки податкових аудиторів є джерелом інформації для нарахування фінансових санкцій з боку органів державної податкової служби.

Координаційна функція податкового аудиту передбачає регулювання перевірок контролюючими органами різних відомств фінансової і господарської діяльності платників податків з метою уникнення дублювань під час перевірок та взаємного поінформування за результатами таких перевірок.

Захисна функція податкового аудиту пов'язана з збереженням комерційної таємниці підприємства, запобігання несанкціонованого вилучення та обмеженого доступу до інформаційних ресурсів підприємства.

Консультативна функція має широкий діапазон від надання щоденних поточних консультацій керівництву підприємства з питань податкового законодавства до рекомендацій за результатами документальних перевірок.

Реалізація консультативної функції повинна бути в першу чергу направлена на переорієнтацію фіскальних відношень податкової служби з платниками податків на партнерські; застосування диференціального вивчення фінансового стану платників і, по можливості, надання певної допомоги щодо попередження їх фінансового банкрутства, можливості використання власних оборотних засобів у виробництві і для ліквідації ними податкової заборгованості перед бюджетом.

Основні пропозиції з удосконалення податкового аудиту зводяться до потреби здійснення таких заходів. Це – створення єдиного правового поля розвитку такого контролю; стандартизація форм і методів контрольної діяльності; удосконалення наукового, інформаційно-технічного та кадрового забезпечення податкового аудиту та налагодження партнерських стосунків з платниками податків.

Таким чином, *викладені функції податкового аудиту, спрямовані на підвищення дієвості та ефективності податкового контролю з метою зростання прибутку підприємств і через систему податків збільшення надходження коштів до бюджету.*

ЛІТЕРАТУРА

1. В 2003 р. зібрано рекордний „врожай” надходжень до казни // Бізнес. – 2004. – № 1 – 2. – 12 січня. – С. 49